

05

A

1530

בש הקב"ה :
אורים ותומים

6.
XXXIX

f.
De

Urim & Tummim

DISSERTATIO PHILOLOGICA
P R I O R,

Quam

SUB PRÆSIDIO
VIRI AMPLISSIMI & EXCELLENTISSIMI

DN. ANDREÆ SENNERTI,

Lingv. Oriental. Profesforis Publ. celeberrimi,
& Academia SENIORIS

venerandi,

In INCLYTA LEUCOREA

Publicæ συμφιλολογούντων ἐξετάσει
submittit

M. JOHANNES Delreich / Scanus,
A. & R.

In Auditorio Majori.

Ad Diem VI. Octobr. M. DC. LXXVII.

WITTEBERGÆ,

Literis MATTHÆI HENCKELII, Acad. Typogr.

05 A 1530

Citè profectò dixit, quicunqve
fait, χαλεπὰ τὰ καλὰ. *Difficilia, quæ pul-
chra.* Quippe ea rerum optimarum indo-
les, ut, quicquid habeant eximii, minus in
conspicuo esse patientur. Quicquid sit, mul-
ta tamen, solò, ut ita loquamur, nomine
lenocinantur, & occultâ quâdam naturæ vi
ad ea inquirenda propellimur: Scilicet in-
quietos nos agit Venustatis Amor, nec quicquam rectius nostro
mederi desiderio, quàm rerum pulchritudo potest; imò non ac-
quiescimus ante, quàm in solidam, si modò fieri possit, earundem
cognitionem pervenerimus, ἡ γὰρ λαοθάνατος καὶ κρείττων ἔδεν, in-
quit Nazianzenus. De profanis non est, quod dicamus; quis, quæso,
nescit, innumera in sacris reperiri Venustatis exempla, eadem ve-
rò nostri respectu in altissimis mysteriorum latebris recondi, ne-
mo est, qui ignoret; scilicet nomina scimus, rerum verò ipsarum
confusam, ne dicam accuratam, habere cognitionem, tam est diffi-
cile, quàm quod difficillimum. Aharonem maximum Gentis Ju-
daicæ sacerdotem summi illius & verè maximi, melioris utpote
testamenti Mediatoris & Pontificis, Jesu Christi Typum illum cla-
rissimum contemplantini. Quanta, quæso, Personæ Majestas;
quanta officii dignitas! quantus in vestitu decor, quantus in or-
natu nitor! Verùm: quot ibi mysteria? quot abstrusa? quot oc-
cultas? quot indagatu difficilia? Omnia excutere tenuitatis no-
stræ memores nec volumus nec possumus. Unicum saltem Aharo-
nitici pectoralis Insigne verè insigne לפי עניות דתנו ut lo-
quuntur Hebraei, considerare statuimus. Certè profectò, si quod
res est, nobis hac de re dicendum, idem fateamur necesse est,
A 2 quod

quod de sectione Num. XIX. 2. in libro Jalkut, fol. 187. col. 1. his
 consignatum verbis legimus : כל זה נסיתי בחכמה לי :
 הנחתי חכמה בעולם שלא אמרתי עליוה וכיון שהגעתי
 לפרשת פרה ארומה אמרתי אחכמה והיא רחוקה
 : ממני . *Omne hoc tentavi in sapientia , & nihil in mundo reli-*
quum feci de sapientia , quod non dixerim , at postquam perveni ad
sectionem , de vacca rufa (Num. XIX. 2.) dixi , nunc acquiram sa-
pientiam , & illa longius à me recessit . Imò ipse etiam Buxtorfius
 tantæ eruditionis Vir in Exercit. Exercit. 3. c. 1. p. 269. rotundè fa-
 tetur , se ob ingenii sui tenuitatem & rei difficultatem nihil solidi
 ac certi posse polliceri . Grave igitur , & nostris planè impar hu-
 meris negotium suscipimus , cum juxta dictum Thalmudistarum
 in Masfechet Joma , fol. 19. column. 1. מוגמר בעתקתא קשה
 מחרתא . *Discere antiquum difficilius sit , quàm novum .* Sacræ
 itaque antiquitatis amore ducti negotium istud aggredimur , pi-
 ctorum filios imitati , qui , cum aliquid vivis exprimere coloribus
 nequeant , ductis lineis , & tenui id ipsum penicillò adumbrant ,
 nos , sicubi erraverimus , solati istò Regum sapientissimi , I. Reg. IIX.
 v. 46. אין אדם אשר לא יחטא . *Non est homo , qui non peccet :*
 scilicet errare humanum ! Sit igitur οὐ θεῶ

CAP. I.

UNde incipiendum. Scaligeri, Platonis, &
 Theodoreti sententia, Spenceri opinio contraria. Nomina
 hic explicata. Quæ. Urim & Tummim Originatio. Quare sic di-
 cantur. Castellus, Buxtorfius, Schindlerus aliq, citati. Bellarmini de-
 rivatio monstrosa impugnatur. Urim & Tummim sunt pluralis Nu-
 meri. Cur. Cornelii à Lap. & Hachspanii opinio. Habent præfixum He
 Emphaticum. Modò conjunctim, modò sejunctim sumuntur. Bechai
 citatur. Versionibus quid tribuendum. Onkelos non vertit. Cur Non.
 Septuaginta & alii quomodo verterunt. Latini quomodo vertant.
 Ariemontani & Tremellii sententia. ושמך unde derivetur. Forsteri
 derivatio. Græcorum versio. Dicitur λογίων. Cur. Josephus quomo-
 do vertit. Drusii sententia. Dicitur Rationale. Gentiles Christiano-
 rum

rum ritus imitantur. Spencerus notatus. Fabricius laudatus. **יִשְׁרָאֵל**
וְשָׂמַח Quid: Vestes Sacerdotales quot & quales. Descriptio &
confectio τῶ **יִשְׁרָאֵל**. τῶ Ephod Originatio & Homonymia, & quid
fuerit.

I.

AB ovo, quod ajunt, ut ordiamur, præmittenda omninò *ὀνομα-
τοσκευσία* s. nominum evolutio, quippe à nominibus inci-
piendum docet subtilitatum Magister Scaliger Exercitat. I. sect. 1.
juxta illud Platonis in Gorgia: *ὅς τὰ ὀνόματα οἶδε, οἴσεται καὶ
τὰ πράγματα*: Qui novit nomina, novit etiam res. His gemella
habet, cit. Clar. Hotting Exercit. AntiMorin. th 3. p. 2. Theodo-
retus. *Καὶ ἵνα ἀλέξις ἀπολύτως προβαίη καὶ μηδὲν ἀμφιβαλ-
λομένων μεταξὺ ζητήσεων ἀκόπη τὸν λόγον, δεῖ εὐκρίνεις γί-
νεσθαι τῶν ὀνομάτων τὰς σημασίας*, h. e. *ut discursus sine impedi-
mento procedat, & nulla ambiguitas explicationi interjecta sermo-
nem retardet, oportet nominum significationes planas fieri*. Atque
hæc sententia contraria omninò, & è diametro opposita est sen-
tentia Joh. Spenceri, quippe qui prius de re, quam de nomine
agendum censet, cum minus negotii faceßat natura rerum, quam
origo nominum, inq; nominis scientiam per rei cognitionem fe-
licius dirigamur. vid. cap. 5. sect. 5. pag. 257. sed hanc sententiam,
tanquam absurdam & veritati minus congruam recitando refu-
tavit Clar. Carpzovius in Notis ad Schic: Jus Regium p. 32.

II.

Quatuor igitur hîc consideranda nobis veniunt nomina, tum
ipsius Insignis Aharonitici, tum rerum, quibus istud insertum fuit:
Nos de omnibus ita agemus, ut primò de Etymologiâ, adjunctâ,
si quæ fuerit, homonymiâ, & deinde de quamplurimis Versioni-
bus, aliisque, quæ huc pertinere possint, pro instituti nostri ratio-
ne paucis disseramus.

III.

Quod itaque attinet voces **יְהוָה** & **אֱלֹהִים**, (nam has
duas, cum in scriptura conjunctæ reperiantur, hîc etiam conjun-

gere, non adeò improbable erit.) sunt voces origine Hebraeae & quidem pluralis numeri, הַ Hajedia s. demonstrativò affectæ: & derivatur altera quidem à radice אור h. e. lucere, altera à radice תָּמַם h. e. perfectum esse. Rationem hujus derivationis haud certè incongruam reddunt ipsi Thalmudistæ in Mafs. Joma. c. 7. fol. 33. 2. למה נקרא שמן אורים ותומים שמאורין ארת דבריהן : ארת דבריהן / תומים שמשלימין ארת דבריהן : *Quare vocatur nomen illorum Urim & Tummim : Urim, quia illuminabant verba ipsorum. Tummim, quia perficiebant verba illorum.* Vid. Clar. Buxtorf. Pater in Lexic. Hebr. p. 13. & Filius in Exercit. Philolog. III. p. 277. qui etiam aliud testimonium ex Thalmude Hierosolymit. & Thargum Jonath: affert, cujus posterioris verba, utpote priora paulò latius explicantia, nos Φιλαναπολινογλωσσίας ἐνεκα huc transcribere operæ pretium ducimus, quæ ita habent : ותתן בחשן דינא ית אוריא דמנהרין : מליהון ומפרסמין שמרון דבית ירשאל וית תומיין דמשלימין בעובדיהון לכהונא רבא דתבע אולפנא : Et Indes pectorali Urim, quæ illuminant verba illorum & revelant occulta domus Israël, & Tummim, quæ perficiunt operibus suis sacerdotem magnum, qui querit doctrinam à Domino per ea. Relinquitur ergò τὰ Urim & Tummim à luce & perfectione ita dici, qualis verò illa fuerit, non liquet: vid. Buxtorf. loc. cit.

IV.

Atque has harum vocum radices esse, constans Philologorum & Lexicographorum est sententia. vid. Pagnin. in Lexic. in radic. אור & תָּמַם. Schindlerus in Lexic. Pentaglott. col. 42. Buxtorf. Lexic. Hebr. pag. 13. & 64. & in Lexic. Chaldaic. Thalmud. Rabb. num. 45. Castellus in Lexic. Heptaglott. n. 65. Ravanell. Biblioth. S. Tom. 2. p. 1522. Martinius in Lexic. Etymolog. in voce Urim. Sixtin. Amama in Antibarb. Bibl. lib. 2. p. 566. & in Censur.

fur. Vulg. Vers. pag. 123. Delrio Disquisit. Magic. lib. 4. c. 1. qv. 2. sect. 2. Momma de Oeconom. Eccl. c. 9. pag. 367. aliique quamplurimi, adeo ut haud immerito ad omnia Lexica Ebraeorum, Christianorum, Protestantium & Pontificiorum provocet Amama l. c.

V.

Magnus autem ille Pontificiorum Promachus Cardinalis Bellarminus auctoritatem Vulgatae Versionis, & infallibilitatem Romani Pontificis asserturus novam his vocibus originem affingere non erubuit: Verba illius ex lib. 4. de P. R. cit. B. Meisner. Phil. Sobr. part. 2. c. 3. qv. 3. sect. 1. haec sunt: *Nec obstat, quod Judaei & judaizantes dicant, אורִים non significare doctrinam, sed splendorem à radice אור, & תומים non significare veritatem, sed perfectionem à radice תם, nam magis credendum est Hieronymo, qui vertit doctrinam & veritatem, & LXX, qui verterunt δήλωσις καὶ ἀλήθεια, quam omnibus Rabinis, & hinc dicendum est: אורִים deduci à ירה, quod est docuit, & תומים à Rad. אמן, quod est credidit. Egregia certe & digna tanto viro sententia! sed quid mirum? cum auctoritatem Pontificis propugnaturi, nescio quid non asserere soleant Papicolae: scilicet, quot hic verba, tot ferè Φοβηθῆναι, ea autem ad examinis incudem revocare noluimus omnia, aliis eadem relinquentes. Egregiam huic rei navarunt operam B. Meisn. loc. cit. & Chamier Panstrat. Cath. T. 1. l. 3. c. 3. § 5. Ea autem, quae scopo nostro inserviunt, in compendium ita redegit Epitomator Bellarmini. F. I. Baptista De Seoic Tom. 1. p. 215. *Jussit, inquit, Dominus poni in rationale Pontificis אורִים & תומים Urim & Tummim, (quicquid dicant Rabbini (δήλωσις καὶ ἀλήθεια, juxta septuaginta, Doctrinam & veritatem juxta Hieronymum, nempe, (ut in margine scriptum) à ירה Jarab docuit, & אמן Aman credidit. Verum monstruosa admodum & absurda haec est derivatio, & (ut verbis utar Clar. Dilherri. lib. 1. Elect. p. 36.) omnia Grammaticorum tribunalia perfringit, ipsiq; analogiae Grammaticae repugnat,**

gnat, quippe nunquam ita mutari, nedum abjici solent literæ
 radicales, quoniam aliquod earundem signum aut indicium relin-
 quatur, nam ex quiescentibus Pe Jod si primâ radicali derivata
 vel Jod nudum abjiciunt, vel à fronte tegendum in Vau Cho-
 lem mutant: vid. Schich. Horol. Hebr. p. m. 30. & à quiescen-
 tibus Pe Aleph orta, regularia plerumque sunt, nec primam
 radicalem amittere solent. Quod ipsum agnovit Clar. Hach-
 span. in Not. Phil. part. 1. p. 82. qui, hæc, inquit, *derivations fal-
 se sunt & ridiculae, si enim אוריו ab הורה docuit, unde א*
in illud irrepsit, & si תומים ab אמו, cur Aleph abjectum, Mem
verò dageffatum. Egregia certè est similitudo, quam affert:
 in Censur. Vulg. Vers. loc. cit. Amama. Balbus, inquit, apud
 Ciceronem lib. 2. de Nat. Deor. Neptunum à nando derivabat, uni-
 câ literâ retentâ, at hoc in persona Cotta falsè ridet Cicero, aitq;
 Balbum sibi in ea originatione magis visum natâsse, quàm Neptu-
 num; Nam stante Bellarmini sententiâ post abjectas literas ser-
 viles unica tantùm in qualibet voce litera remanet, quod in hac
 lingua, (nullò scil. signò remanente) prorsus insolens & inusi-
 tatum. Argumenta illius quod attinet, fatemur quidem Se-
 ptuaginta in his, ut in aliis, sensum potiùs, quàm verba vertisse,
 inde tamen certi quid statuere velle absurdum est, nam de vo-
 cibus Hebræis, non ex versionibus, sed ex fonte ipso dijudican-
 dum, & Hieronymus, licet Ebrææ lingvæ peritissimus, in mul-
 tis tamen se verborum ambiguitate deceptum & in transferen-
 do hallucinatum fuisse, ipse in Commentario ad cap. XIX. Esaïæ
 fatetur; ejus igitur versioni omnimodam fidem habendam esse,
 stultus est, qui dixerit. vid. Sixtin. Amama l. c. atque hinc
 etiam ipse Bellarminus à sociennis suis deseritur, quippe qui
 lingvæ hujus illò peritiores communem amplecti sententiam,
 non dubitârunt: Unus pro omnibus erit Arias Montanus, is in
 libro suo de Aharone Insigne illud ex usu & natura sua *Urim*
 & *Tummim* dici, & ex verbo per inflammationes & perfectio-
 nes reddi posse asserit: Conf. Cornel. à Lapid. in Exod. p. 548.
 & Delrio Loc. cit.

VI. Di-

VI.

Diximus paragr. III. Nomina hæc esse pluralis numeri, atque hoc ipsum liquet ex terminatione **ים**, quam pluralis Numeri esse largiuntur omnes, quotquot Grammaticorum se profiteri filios volunt, quanquam negari non potest, multa reperiri nomina, quæ terminationem quidem pluralem, sed significationem singularem habent. Causæ autem, cur ita adhibita sunt, variæ afferuntur. Nonnulli secuti Cornelium à Lapide loc. cit. dicunt, hîc esse Enallagen Numeri pluralis pro singulari, quam certè in scriptura usitatisimam esse ad denotandam rei excellentiam & magnitudinem testatur B. Glasius Philol. S. lib. 3. tract. 1. can. 24. pag. 88. & ex illo Hervart. in Scrutin. Philol. pag. 14. Nec forsan aliena Hachspanii opinio, qui loc. cit. pluralem numerum ad exhibendam perfectionem adhibitum fuisse asserit. Nos gemmas illas duplo pectoralis insertas, quas *רא* Urim & Tummim fuisse inferius probabimus, duodecim adeoque numero plures fuisse dicimus, ideoque ad denotandam hanc pluralitatem Numerum pluralem, quippe qui vî vocis plura importat, adhibitum fuisse contendimus.

VII.

Diximus prætereà esse **ה** demonstrativò affectas: Non autem possumus illis assentiri, qui cum R. Bechai, Nachmanide, aliisque faciunt, & ideo **ה** illud adhibitum dicunt, ut denotetur *אֶחָדָם* **ה** esse, nam hanc sententiam veritati minus congruam esse, inferius probabitur: sed nos asserimus, **ה** illud adhiberi **הַעֲנֵה קִינָה** ad confortationem sensus, ut loquuntur Hebræi, h. e. ob singularem Emphasin, ut non simpliciter, sed cum additâ notatione, adhibeantur, ut digito quasi monstretur, dicendo istas illuminationes, istas perfectiones. Ita Arias Montanus. Conf. Cornel. à Lapide L. c. nam hoc proprium illius officium esse, vel ex solo capite septimo Esa. vers. 14. liquet: vid. Deuteron. 3. 25. Quanquam

B non

non negemus, ἢ illud ἀνευ ἐμφάσεως plurimis in locis adhi-
beri : vid. Glasius Philos. S. lib. 4. tract. 1. pag. 642. Hervart.
in scrut. Philolog. pag. 146.

IIX.

Diximus denique has voces haud incommodè conjungi
posse ; notandum verò, eas non solùm conjungi, sed etiam
synechdochicè *Urim* poni solùm, v.g. Numer. XXVII. 21. &
I. Sam. XXVIII. 6. Causam hujus reddit R. Bechai apud Bux-
torf. Exercit. cit. pag. 277. his verbis : לא הזכיר התומים
וזה יורה כי האורים עיקר השמות שמכחם היו
מאירות האותיות לעיני הכהן לדעת העתידות
והתומים לא היו אלא לזווג האותיות זו עם זו
להתמים אותם בחבור התיבות עד שיהיה לב
הכהן תמים בידעתן ועל כן הזכיר מה שהוצא
עיקר שתק מן התומים אבל לעולם לא היו
אורים בלתי התומים כי שניהם דבר אחר ושניהם
: שלימות הענין : h. e. *Non nominat hic Tummim, quia
Urim fuerunt nomina Principalia, quorum virtute litera lucem
emittebant in oculos sacerdotum. Tummim, non aliò inservie-
bant, nisi ad combinendas inter se literas, quæ lucebant, ad per-
fectas inde eliciendas voces ut sacerdos in animo suo de illis certus
esset; ideo mentionem facit tantùm principalis, & reticet minus
principale. Nunquam tamen erant Urim sine Tummim, utraq;
enim rem eandem & unam conficiebant & perficiebant. Hacten-
us Bechai, qui rectè quidem statuit, τὰ Urim & Tummim esse
causas socias, s. ad unam eandemq; rem simul concurrere,
sed an Principale Urim fuerit, Tummim verò minus princi-
pale, de hoc meritò dubitamus, præsertim, cum, (quod
etiam*

etiam notandum) in sacris literis modò τὰ Urim, modò τὰ Tummin præponantur, hinc enim æqualitas illorum vel maximè patefcit. Satis de his nominibus ipsis.

IX.

Versions quod attinet, de earum præstantia & utilitate disferere nostri non est instituti. Illas certè non negligendas esse censemus cum Magno Heinsio, cujus verba in Prolegom. Aristarchi S. p. m. 665. contra contemptores illarum hæc sunt: *Quid Thargumistæ verè eruditissimi, quid Septuaginta, quos Apostoli non semel exprimunt, quid Symmachus, quid Aquila, quid Theodotion, quid alii ad veram verbi DEI explicationem conferant, non magis forsan satagitis, quàm utrum Empedocles an stertinium deliret acumen*: Omnes autem à nobis ut hîc afferantur versiones, non est, quod à nobis quis expectet, præstantiores adduxisse sufficiat.

X.

Primas itaque Orientalibus tribuimus, & Syrus, Arabs & Samaritanus nomina ista rectè verterunt per voces, eandem, quam Ebrææ, significationem habentes, nam, ut loquitur Aben Esra: שפה אחר דברים אחרים, *labium unum & verba diversa*, h. e. ut explicat Celeberr. Pocho-kius in Not. Miscell. ad Port. Mos. p. 5. Unius lingvæ Dialecti variæ, quarum Hebræa Mater, reliquæ autem filiaæ Matri non absimiles. Vid. Hotting. in Smegmat. Orient. Paraphra-stes verò Chaldæus Onkelos voces Ebræas retinuit, terminatione saltem Ebraicâ ׀י in Chaldaicam ׀י mutata. Atque hoc ipsum nonnulli factum putant ex odio in Christianos, quod quidem longè maximum esse vel ex hoc Thalmudistarum liqvet, in Maslechet Sanhedrim: c. 7. fol. 59. i.

אומר רבי יוחנן גוי שעושק בתורה חייב מיתה
 שני תורה צוה לנו משה מורשה לנו מורשה
 : ולא להם h. e. ut vertit Clar. Cocceus in Excerpt.
 ad Gemar. Sanhedrin. pag. 274. *Dixit Rabbi Jochanan, Gen-
 tilis, si operam det legi, reus mortis, quia dicitur, Legem tu-
 lit nobis Moses hereditatem; Nostra scilicet hereditas est, non
 illorum.* vid. hac de re plura apud Hachspan. ad librum
 Nizzachon, p. 278. Gerson in Thalmud. pag. 67. & Pfeiffer.
 in Not. Philol. ad libr. סור מרע: Nos autem illum ideò
 illud fecisse non credimus, cum titulò istò, (Christianorum
 scilicet) ut ait Schichardus in Bechinat Happerusch. pag. 24.
 longè fuerit antiquior; sed potius asserimus illum ex igno-
 rantia fecisse: quandoquidem enim sub templo secundò vi-
 xit, à quo ex mente Hebræorum, ut Disputat. sequente au-
 dietur, abfuere τὰ *Urim & Tummim*, veram harum vocum
 vim & significationem ignoravit; noluit itaque Paraphrasin
 suam malâ & incongruâ harum vocum translatione defæda-
 re, ratus forsân melius esse tacere, quàm malè loqui.

XI.

Græcas versiones quod concernit, nec illæ conveniunt:
 Optima, & quæ ad veritatem Ebraicam quàm proximè ac-
 cedit, est Aquilæ, qui vertit *Φωτισμὸς καὶ τελειώσεις*, h. e.
illuminations & perfectiones. Longius verò ab eadem re-
 cedit LXX viralis, quæ per *δήλωσιν καὶ ἀλήθειαν*, h. e. *decla-
 rationem & veritatem* transtulit. Atque hæc versio, quæ vo-
 ces quidem planè incongrua, quæ sensum verò non adeò est
 incommoda, ideoque, ut rectè monet Buxtorf. in Exercit.
 cit., non simpliciter rejicienda, aut exagitanda, nam si rem
 ipsam spectemus, ea omninò ex ordinatione divina virtu-
 tem *δειλώσεως* & docendæ *ἀληθείας* habuit, atque ex pectò-
 rali, cui inserta erant *Urim & Tummim*, omnis divinæ veri-
 tatis cognitio, & voluntatis Dei populo communicata fuit,

ut

ut loquitur Clariss. Heinsius in Exercit. ad N. T. p. 587. Ex eo autem, quod tum Aquila, tum LXX. vocem Theraphim, iisdem quibus Urim & Tummim, vocibus transtulere, ortum suspicor, quod nonnulli *Urim & Tummim* Theraphim fuisse arbitrentur: vid Clariss. Seldenus de Diis Syris Syntagm. i. p. m. 102.

XII.

Ex Latinis Vulgatus & Hieronymus (nam has duas diversas esse versiones notissimum) Septuaginta secuti, *Doctrinam & veritatem* verterunt, de quibus cum idem sit, ac de Septuaginta iudicium, nolimus idem hic repetere, ne actum agamus. Paucis: sensum potius, quam verba respexerunt, & ineptum esse inde desumptum Bellarmini argumentum supra par. 5, demonstravimus. Arias Montanus verò, nec non Tremellius ac Junius, lingvæ Hebrææ peritissimi, cur non verterint, causam video nullam, nisi quod ille ideo fecerit, ne æmulis suis Vulgaræ versionis Patronis ansam calumniandi relinqueret, à quo tamen se non fuisse immunem ipse conqueritur in præfat. Bibl. Interlin. & (cit. Riveto in Isagog. pag. 147.) in peculiari Opere de Liter. Hebraic. Scriptione. Hos verò non aliam habuisse causam arbitror, quàm quod, ut ipsi in Not. Marginal. ad Exod. XXIX. 30. fatentur, quæ & qualia fuerint, non constet. Satis de his vocibus. Pergimus ad alias.

XIII.

Tertia vox est רִצְוֹן seu *pectorale*, vel, ut alii, *Rationale*; Quanam autem vera & genuina ejus sit origo, non adeò facile est expiscari: Ipse Kimchius, & qui eum sequuntur, Lexicographorum quamplurimi, Pagninus utpote, Avenarius, Schindlerus, Buxtorffius, Castellus, aliiq; nullam hujus vocis radicem ponunt. Forsterus vel ex odio in Judæos, quò ipsum flagrasse, testis est Clariss. Schichard. in Bechinat. Happerusch: pag. 108. vel quod forsàn verius, usitatam nominum formationem spectando, Nun illud servile facit, & à radice רִצְוֹן , h. e. *siluit*, derivari asserit, ideò quia tacita Dei voluntas in eo comprehen-

deretur. vid. Mercer. ad Lex: Pagnin. Aliis placet hanc vocem à $\Psi\eta\gamma$, quod *augurari* vel *divinare* significat, deductam esse, sed cum longius petita sit ista derivatio, eam non ita magni momenti judicamus.

XIV.

Versiones quod concernit, à variis variè vertitur. Ex Græcis Svidas per $\lambda\omicron\gamma\epsilon\iota\omicron\nu$ vertit, quod ita describit: $\lambda\omicron\gamma\epsilon\iota\omicron\nu$ τὸ μαντεῖων, ὅπως ἐφόρει ὁ ἱερεὺς, ἐν ᾧ ἦσαν ἐγκολλημένοι οἱ ἱβλίθοι: hoc est: *Oraculum, quod gestabat Sacerdos, in quo insculpti erant duodecim Lapidēs.* Septuaginta modò $\lambda\omicron\gamma\epsilon\iota\omicron\nu$, modò, (quod rectius) $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$: $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$ verò non incommodè dici posse patet ex definitione τῶν $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$, quam habet Svidas. L. c. $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$, inquit, τὰ ὡς τῶν Θεῶν λεγόμενα. *Oracula sunt divina responsa.* Hinc etiam Judæis dicuntur concredita τὰ $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$ τῶν Θεῶν, Dei eloquia vel responsa: hoc est, sanctissima illa sacram literarum oracula. Josephus voce Ebræa retentâ quidem, sed paululum immutatâ, *Essen* appellat. Ἔσσην μὲν καλεῖται, σημαίνει δὲ κατὰ τὴν ἐλλήτων γλώσσαν $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$. *Essen vocatur, significat autem Græcorum linguâ Rationale* Lib. 3. Antiquit. Jud. cap. 8. p. m. 85. Phil. Libr. 3. de Vit Mos. etiam $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$ appellat Drusius verò: Ad Loc. difficil. Exod. cap. 50. $\omega\epsilon\iota\sigma\eta\theta\iota\omicron\nu$ dici mavult, & mendum in loco citato Josephi esse arbitratu.

XV.

Ex latinis Vulgatus & Hieronymus itidem Septuaginta secuti, vertunt *Rationale*, quod ipsum cur fecerint, rationes dantur variæ. Meisnerus Phil. Sobr. part. 2. sect. 9. quæst. 3. *Rationale*, inquit, dictum est, quod, cum per illud ederentur divina responsa, non visa fuerit res quædam irrationalis, sed ratione & intelligentia pollens. Petrus Cunæus Libr. 2. de Republ. Hebr cap. 1. pag. m. 123. Choschen seu *rationale*, ait, dicebatur, propterea quod cordis rationisq; sedem cingeret. Tremellius verò & Junius, quibus assentitur Drusius loc. cit., pectorale trans-

transtulerunt. Alii rationale dictum putant, quod inde rationes seu consilia certa & perfecta redderentur: Rationem enim & consilium temeritati & casui contraria esse, testis est Cicero lib. 2. de Divinit. cap. X. & alibi. Ex Germanicis Piscator reddit ein Brust-Tuch/ respiciens fortasse ad illos, qui pectorale vertunt, Lutherus vertit ein Schildlein/ idque forsan ab externa forma, quâ, ut multis placet, clypeum seu scutum referebat. Atque hinc non ineptè suspicantur nonnulli originem traxisse gentilium morem, qui Sacerdotes suos, quos Marti consecratos, Salios dixere, æneo quodam pectoris tegumentò gaudere caelestiaq; habere arma jusserunt, quæ Ancilia dicta cælitus delapsa fingebat maximus superstitionis Autor Numa Pompilius, ut refert Livius Decad. 1. Libr. 1. pag. m. 64. & ex eo Dionys. Halicarnass. Lib. 2. Scilicet hoc certum, imò certissimum, Gentiles multa, tam quâ sacra, tam quâ profana, ex Judæis hausisse eademque minus bene intellecta in superstitionem traxisse: Pulchrè Taubmannus in præfat. ad Cirin Virgilii: *in sacris, inquit, literis paucas historias esse arbitror, miraculis præsertim aut mysteriis insignes, quas Diabolus, cujus sunt partes intervertendi veritatem, non emulanter, ut Tertullianus loquitur, affectârit exprimere.* Sic Sacerdotes Ægyptiorum auream imaginem, cui nomen ἀλήθεια seu veritas, collegasse, testis est Ælianus lib. 14. Var. Histor. cap. 14. & Diodor. Sicul. Lib. 2. Rer. Ægyptiac. Vid. hac de re. Scaliger libt. 7. de Emendat. Tempor. p. m. 654. Grotius in Not. ad Exod. 28. 30. Dn. D. Calovius in Bibl. Illustr. ad Eund. loc. Qvistorp. ad Eund. loc. Dilherr. in Elect. Libr. 1. pag. 36. Martinus in Lex. Etymol. in voce Urim. Spencerus in tract. de Urim & Tummim, aliq; Cæterum de gentilium imitandis Ebræotum ritibus κακοζήλια quædam habet M. Kipping. Antiquit. Rom. libr. 1. cap. 10. & 12. & multò plura B. Fabricius in proluxa illa & verè erudita sub præsidio Clariss. Dilherri Jenæ olim habita Disputatione, cui nomen *SIMIA DEI DIABOLUS*, quod effatum à Clar. Schich. in Jure Regio: pag. m. 26. adhibitum immeritò suggillat Spencerus loc. cit., dignus, qui ideo notetur à Clariss. Carpzovio ad loc. cit. Schichard.

XVI.

Hoc autem, quod diximus pectorale, non faltem dicitur simpliciter חֶשֶׁן, sed cum addito המשט Pectorale iudicii, ideo quod in eo erant Urim & Tummim, per quæ Pontifex Judicia Dei abscondita revelare poterat. Judæi hac de re non consentiunt. AbenEsra in Comment. ad Exod. 28. 30. ait significare : דִּינֵי הַשֵּׁם וּגְזֵירוֹתָיו הַעֲתִידוֹת : *Judicia Dei & decreta ejus futura*. Rabbi Salomo Ben Melech in Michlol Jophi dicit ita vocari , לפי שהיו עליו האורים והתומים , *Quia in eo erant Urim & Tummim, quæ docebant, quomodo se gereret homo, cum interrogaret ea.* Quæ reliquorum sint sententiæ, cum allatæ sint à Drusio loc. cit., nolumus hic easdem adducere. Tremellius verò & Junius forsan non incommodè verterunt *pectorale juris*, quia eo induebatur summus Sacerdos consultantibus Deum de jure responsurus. Nec cerè rejicienda illorum opinio qui Enallagen, ut ita loquar, substantivi pro adjectivo esse volunt, ut scilicet posterius substantivum loco adjectivi sit, quod in sacris admodum usitatum multis exemplis ex utroque fœdere probat Glasius Phil. S. lib. 3 tractat. 1. cap. 8. m. 2. p. 34. seq. & ex eo Herv. Scrut. Philol. p. 6.

XVII.

Restat, ut quid fuerit, & quomodo confectum fuerit istud pectorale, disquiramus. Vestem Sacerdotalem fuisse notissimum est, nec est, qui ipsum negare audeat, cum expresse illius in scriprura fiat mentio. Fuere autem (ut de his ὡς ἐν παραδόξῳ agamus) vestimenta Sacerdotalia duplicis generis, alia Sacerdoti vulgare Pontifice communia, alii Pontifici propria. Illa fuerunt quatuor, scil. כתנרת indusium, ככנסים foemoralia. Tiara & אבנט Baltheus. Hæc fuerunt quatuor sequentia. מעיל Palliolum, אפוד humerale, חֶשֶׁן Pectorale, & ציץ Cidaris sive corona: Vestium autem Pontificis, aliæ vocabantur בגדי זהב seu aureæ, aliæ לבן seu albæ, quæ ex filo sexuplicato & lino tenuissimo solo confectæ erant, atque hinc

hinc etiam Pontifex מְרוֹבָה בְּגָדִים multis vestib⁹ amictus dicitur: Vid. Sigonius de Republ. Ebraeor. l. 2. c. 81. Cunæus de Republ. Ebraeor. lib. 2, c. 1. Seldenus de Success. in Pontific. lib. 2. cap. 7. & Maimonides in Hilchot Kele Hammichdalch. cap. 10. Fuit itaque vestis Sacerdotalis ex serico & auro confecta, spithamæ unius longitudinem & latitudinem habens, cujus talem ex Maimonide descriptionem habemus. *Quæ ratio erat ipsius operis Coschen: contexebatur vestis quædam מַעֲשֵׂה חֹטֵם opere ingeniosô polymitô, ex auro, Hyacinthino & coccineo dibapho, purpurâ & Byssô viginti octo siclis: longitudo erat cubitus, latitudo spithama, ita ut quadratum esset & undiquaque spithamale, sicut dicitur: quadratum erit & duplicatum. Exod. 28. Plura vid. apud Maimoniden. locô citatô.*

XIIX.

Quartum denique & ultimum vocabulum est אֶפֶוד seu humerale quod derivatur à radice אָפַר, quæ idem significat, ac חָגַר, ligare, constringere. Et hoc ipsum variè in sacris adhiberi solet. modo enim accipitur pro tenui illo, & è lino confecto amiculo כֶּהֵן הַרְיוֹת seu Sacerdotis vulgaris & levitæ, ut videre est ex I. Samuel. II. 18. ubi de Samuele è tribu levi oriundô & quidem adhuc puero dicitur, quod fuerit amictus Ephod lineo, in signum, ut annotant Rabbi Levi Ben Gersom, David Kimchi & Aberbanel: *Quod esset separatus ad ministerium Domini, כִּי יִהְיוּ לְבוּשִׁים אוֹתוֹ כֹּל הַכֹּהֲנִים: nam vestiti eo erant omnes in universum Sacerdotes.* Deinde significat vestem sive longam, sive brevem, sive Regum, sive Sacerdotum, vid. Kimchi ad loc. cit. Samuel. sumitur etiam collectivè, ut comprehendat, tum Amiculum, tum Urim & Tummim, ac pectorale, vid. I. Sam. XXXVI. 7. Propriè denique & specialiter accipitur pro veste summi Sacerdotis, h. e. amiculo superhumerali ex coccino, hyacintho & bysso contexto, cujus prolixam descriptionem vide apud Maimoniden loc. cit. & Joseph. lib. 3. Antiquit. Jud. c. 8. conf. Rabbi Salomo, & Aberbanel ad Loc: cit. Exod. Atque hæc de evolutione nominum seu ὀνομαστικῶν ψῆια sufficiant: nos brevitatibus Studiosi ad alia progredimur.

C

CAP.

CAP. II.

Autor τῶν Urim & Tummim qui fuerit. Eruditorum de eo
dissensus. Bechai, Nachmanidis, & aliorum sententia ἀχειροποίητοῦ ἔ-
statuentium sententia impugnata. Fuit משעה יר seu opus manu fa-
ctum. Tā Urim & Tummim quid fuerint. Autorum dissensus.
Rabbi Salomo Ben Melech citatus. Non fuit scriptura nominis tetra-
grammati. Cabbalistarum & aliorum opinio rejecta. Non fuerunt
Theraphim. Theraphim quid. Nec fuerunt ipsum Coschen seu pecto-
pectorale: Cur. Fuerunt duodecim gemmæ pectorali insertæ. Ratio
hujus sententiæ adducitur.

I.

Rem itaque ipsam aggressuri de τῶν Urim & Tummim Effici-
ente, Forma, Materia, usu & duratione & his annexis paucis dis-
feremus.

II.

Quod primum concernit, quis præstantissimi hujus Insignis
Aharonitici autor fuerit, de eo ut loquuntur Hebræi, in Talmud:
Pefachim fol. 112. & Nidda fol. 66. n. 1. אין כל עצמות חכמים
שוות: Non omnes eruditorum digiti sunt æquales. Multi iiq; do-
ctissimi Viri tam ex Rabbis, quam Christianis מעשה שמים &
ἀχειροποίητοῦ n dicunt, Deumq; ipsum hujus Insignis Authorem
faciunt. Ita enim Aberbanel Commentar. in Legem fol. 199.
ולהיות בחשן האורים והתומים מעשה שמים ולא מעשה
חרש לכן לא נזכרה בהם לשון עשיה כשאר הכלים והכגים
ונזכרו בהם הודיע למעלתם וכמוהו וישכן מקדם לגן
ערן את הכרובים ולא נזכרו הכרובים קדם לכן וכמו
: שכתב הרמבן h. e. Quia in pectorali erant Urim & Tummim
opus divinum non artificis, ut reliqua vasa & vestimenta, non dicun-
tur facta esse, & ad indicandam excellentiam illorum ה demonstrati-
vum occurrit, sicut Gen III 24 in הכרובים & nulla ejus ante facta
est mentio, uti Ramban scripsit: Verba Rambanis, ad quæ provocat
Aberbanel, ut ut satis proluxa, hîc tamen afferre non gravabimur.
Nulla omnino fit mentio τῶν Urim & Tummim inter opera Artificum,
& qui-

Et quidem neque in mandato, neque in eius executione, ut expressè dicitur. Et fecit Ephod, & fecit Choschen, sed non dicitur, & fecit Urim & Tummim: quod si opus artificis fuisset, sine dubio proluxius de illis, quàm de ullo alio differuisset, aut si brevius de illis loqui voluisset, dixisset saltem. Et facies Urim & Tummim, sicut ostensum tibi est in monte, ex auro puro & argento facies ea. Et postea. Nunquam alius, facit, quam Moses solius mentionem, in præcepto, quando dicit, Et indes in pectorale Urim & Tummim, quare, quia fuerunt opus Artificis, neque opifices ad illarum confectiorem neque Ecclesia quicquam de suo contulit, sed fuit secretum, quod traditum fuit Mose ex ore ipsius Dei, & ille scripsit ea cum summa sanctitate, fueruntque opus divinum. Hactenus Ramban; consentit R. Bechai in Comment. ad Loc: cit: Exod. cujus verba eadem ferè cum his, allegata vid. à Claris. Hotting. Exercit. AntiMor. p. 88. conf. Arias Montanus in Aharone, Junius in Not. Margin. ad Exod. loc. cit., Piscator ad eund. loc. Simlerus ad eund. loc. Calvin. ad Exod. XXXIII. 3. Baumbach, in tractat. de Urim & Tummim: Henr. Alting. Th. Problemat. Loc. 1. probl. 6. Hotting. loc. cit., qui ibidem ex Græcis Severum pro sua sententia adducit.

III.

Nos autem pace tantorum virorum, & salvâ eorundem auctoritate alteram sententiam potiore statuimus, quâ asseritur, insigne hoc opus Bezaleelis fuisse. Fatemur equidem Deum jus-
 sisse Mosen, ut inderet pectorali Urim & Tummim, exinde tamen non sequitur, Deum ipsum gemas istas, quas Urim & Tummim fuisse inferius patebit, perfecisse, has enim à Bezaleele elaboratas esse nemo facile negaverit, cum expressè in scriptura dicatur Exod. XXXI. 2. Bezaleelem impletum fuisse Spiritu Dei ad faciendum opus in auro & argento & sculpendis lapidibus, & quodvis, (notanter quodvis) opus ingeniosissimum fecisse asseratur. Hinc ita Aberbanel ad Exod. XXXV. 30. scribit: נתחבצו בבצלאל חכמה עיונית וחכמה מעשית וידערת אומניו מתחלפים
In Bezaleele fuerunt speculativa & practica scientia, variorum item opificiorum peritia. Nec est, quod dicant nonnulli, priorem sen-
 tentiam

tentiam ex eo stabiliri, quod in loc. cit. Exodi, ubi hæc describuntur, non adhibeatur vox **ועשיר** *Et facies* (ut in reliquis,) sed **ונתר** & *indes*, nam si modo inspiciatur versus viges. sext. ejusdem capitis, apparebit, eandem vocem adhiberi de annulis aureis, qui in extremitate **טשן** seu pectoralis poni debebant, hos autem ab ipso Deo, non à Bezaleele confectos esse, quæmpiam invitâ & reluctante veritate Hebraicâ asserturum, ut credamus, adduci non possumus. Hæc de efficiente.

IV.

Quid fuerint **טא** *Urim & Tummim*, dicturi, Cimmeriis & plusquam Ægyptiacis involvimur tenebris, quid optimum factu sit, omnino nescii: Bene Philologorum haud ultimus in Elect. cap. V. pag. 35. *Major*, inquit, *in horum vocabulorum explicacione convenientia non est, quàm inter Horologia*; imò verè huc quadrat Scitum illud Ebræorum. **הנה כל המפרשים נבכו בזה ופירשו בו**. *h. e. Omnes interpretes hîc perplexi sunt, & tam varias afferunt explicaciones, ut Asinus non possit ferre libros illorum.* Omnes ferè sententias scire cui volupe, consulat Cornel. à Lapide: in Comment. ad Ex. XXVIII. 30. Ravanell: Biblioth. S. in voce *Urim*. Martin. in Lexico: in voce eadem: Edon. Neuhuf. Fatid, S. lib. I, p. 19. seq. nos potiorum adductione contenti erimus.

V.

Nonnulli **טו' עפעצען** eligere malunt, & tanquam rem absconditam & occultam non inquirendam esse statuunt, rati tacente scripturâ sibi quoq; tacendum, nam nescire velle, quæ Magister optimus docere non vult, erudita est inscitia. Huic sententiæ fovet Rabbi Salomo Ben Melech in Michlol Jophi. **לא נתברר אצלנו מרה הם האורים והתומים כי ידמה לבי הפסוקים שהם דבר אחר זולתי אבני החשן ורשי פירש שהו' כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן ולי' *Non liqvet nobis, quid Urim & Tummim fuerint; Ex Scriptura autem mihi verisimile videtur fuisse aliud quid, quàm Lapidis pectoralis, & Raschi dicit fuisse Scripturam nominis mirabiliter expositi inditi duplo pectoralis. Verum non constat, an hoc verum sit.* Consentiunt**

tiunt Rabbi David Kimchi, & Abraham Zeba in Zeror Hammor, quorum verba citata vid. apud Buxtorf. Exercit. cit. p. 288. conf. Castellus in Lex. Heptaglott. Schich. de jure Regio: p.m.18. Martin. in Lexic. in voce Urim: Valæus in Loc. Comm. & ipse etiam Buxtorfius post recitatas aliorum opiniones, *difficile est, ait definire, quod scriptura procul dubio non sine certo consilio reticuit, suffecerit scire, fuisse quaedam symbola extraordinaria.*

VI.

Altera sententia est illorum, qui existimant, fuisse *רא וורם & תומים*, scripturam nominis mirabiliter expositi & ineffabilis, quod *שם המפורש* illi vocant. (vid. de eo Reuchlinus de Cabbala: Petrus Galatin. de Arcan. Cathol. Verit. & Buxtorf. in Lex. Ebr. in voce *היה*) vel insculptam vel inscriptam ab ipso Deo lapidibus, vel à Mose mediante divinâ revelatione factam aut excogitatam, & duplicationi pectoralis insertam. Quale autem fuerit istud Nomen, non consentiunt de eo inter se istius sententiæ Patroni. Autor libri Zohar ait, fuisse nomen quadraginta duarum & septuaginta duarum literarum. vid. Buxtorf. Exercit. cit. & hunc sequitur Baal Hatturim. Alii tetragrammaton fuisse existimant: ita Cabbalistsæ, quorum sententiam refert Abarbanel ad Loc. cit. Exod. nec non Rabbi Salomo, Bechai, Isaac Arama & alii. Verùm cum hæc sententia è fordidis lacunis sit hausta, & meras fabulas, & plusquam aniles nugas contineat, & prætereà nullò Scripturæ fundamentò nitatur, improbanda omninò est, & rejicienda. Excipiunt quidem, ex eo, quod cum omnium vestimentorum & vasium confectio in Scriptura describatur, horum autem nulla fiat mentio, sequi omninò, quod fuerit divinum quid, & per consequens nomen Dei inscriptum. Verùm, quàm infirmò hoc ipsum tibicine nitatur, antea demonstravimus, imò hoc ipsum pro nobis urget Nobiliss. Constant. L' Empereur, in Not. ad *Ὀδοιπορίου* R. Mosi, Kimchi. *Si quæris, inquit, quid Urim & Tummim fuerit, non omninò mihi falli videntur ii, qui à gemmis pectorali inditis ista non distinguunt, quandoquidem Artificibus non seorsim fuere commissa facienda.*

VII.

Tertia est eorum, qui putant, *Urim & Tummim* fuisse *Teraphim* s. imagines, quarum in scriptura fit mentio. De *Teraphim*, hic prolixius agere, nostri non est instituti: Paucis ut tangamus, Ita describuntur in Pircke Rabbi Eliezer. Edit. Vorst. p. 9. Quid fuerunt *Teraphim*? *Maçtabant primogenitum hominis, & ejus caput diffindebant, & sale atq; oleo condiebant, & inscribebant lamina aurea nomen immundi spiritus, istudq; sub lingua ejus reponebant, & collocabant illud in pariete, & accendebant coram eo lucernas, & supplicabantur illi, & loquebatur cum iis.* Idem habet Elias in Tisbi, cit. Athan. Kircher. in Oedip. Ægypt. Tom. I. Syntagm. 4. pag. 258. vid. Mercerus ad Lex. Pagnin. in voce $\eta\eta\eta$. Lutherus in cap. 30. Gen. Abulensis ad eund. loc. Vatablus ad eund. loc. Rivetus ad eund. loc. Seldenus de Diis Syris. Syntagm. I. c. 2. p. in. 97. seq. Cornel. à Lapide in cap. 30. Gen. & cap. 18. Judic. Hotting. in Histor. Orient. lib. 1. c. 8. Heidegger. in Histor. Patriarch. Tom. 2. Exercit. I. §. 37. Gafarellus in Curiositat. p. 65. & Michaelis in Not. ad eundem, qui etiam ibidem imaginem $\tau\omega\nu$ *Teraphim* exhibet. Atque huic sententiæ favit olim Christophorus à Castro lib. 3. de Vera fut. cognit. c. 3. refutatus à Riveto Tom. 2. Op. Theolog. fol. 1145. Et nuper Spencerus in disert. citat. qui hanc ipsam sententiam multis rationibus probat: Sed quàm monstrosa sit ista opinio, luce meridianâ clarius, nam ex identitate, vel, quod certè rectius, affinitate significationis ad identitatem rei non valet consequentia, nam simulabant tantùm, ut ait Seldenus locò proximè citatò, $\tau\alpha$ *Teraphim* sanctitatem $\tau\omega\nu$ *Urim & Tummim*: Sed de his & aliis Spenceri vid. Clar. Carpzov. in Notis ad Schichard. jus Regium pag. 44. seq.

IX.

Nec prætereunda illorum sententia, qui $\tau\alpha$ *Urim & Tummim* ipsum $\eta\eta\eta$, s. pectorale fuisse arbitrantur: sed erroneam esse & planè falsam hanc sententiam, nemo non videt, cum expressè verba summi Legislatoris habeant: Et *indes pectorali Urim & Tummim*. Et certè $\delta\iota\varsigma$ $\Delta\iota\varsigma$ $\pi\alpha\tau\epsilon\rho\varsigma$ distant, & inter se pugnant res, quæ inseritur, & id, cui inseritur, nec credendum, Deum tanquam $\tau\alpha$ -
ΞΕΩΣ

Esus & ordinis authorem *adivata* Mosi præcepisse: eadem itaque facilitate, quâ asseritur, destruitur hæc opinio.

IX.

Misis itaque his omnibus, eorum legimus vestigia, qui ipsas duodecim gemmas pectoralis duplo inditas esse *Urim & Tummim* statuunt. Et hujus sunt sententiæ R. Azarias in Meor Enayim, Brentius in cap. 28. Exod. Fagius in Paraph. Chaldaic. ad idem caput. Oleaster in eund. Loc. aliiq; quamplurimi, qui easdem *Urim* dici volunt ob splendorem s. fulgorem, & *Tummim* ob perfectionem eandemq; summam, nam non dubium, quin gemmæ tot invicem conjunctæ, & unam quasi representantes valdè fullerint, & insignem à se splendorem lucis ad instar projecerint, quippe vis unita fortior, & quin perfectæ fuerint & integræ, nullôq; vitio vel maculâ notatæ: & certè si vnum spectemus, ita eas appellare non absurdum foret, eò quod Pontifex pectorali, cui inditæ erant, indutus, lucidam & perfectam, h. e. claram & apertam, certam & veram, non ambiguam, qualem Oracula gentilium, dare respon- sionem potuerit. Et hanc sententiam veram esse, probatur ex si- lentio Scripturæ; quippe quæ non meminit alterius rei, quæ no- mine isto gauderet, nam cum Moses in omnibus recensendis, quæ ad sacra vasa & vestimenta pertinebant, accuratissimus sit, & ne minutissima quidem prætermittat, non credibile est, ipsum illud reticuisse, si *Urim & Tummim* diversum quid ab istis gemmis fuis- sent, imò exactiorem certè, si id fuisset, scriptura hujus Insignis de- clarationem & descriptionem dedisset, nunc autem ne verbô qui- dem de eo agi, textum inspicienti manifestum est. Nec est, quod quenquam moveat dictum Levit. VIII. vers. 8. *Et apposuit illi pe- ctorale juris, indiditq; pectorali Urim & Tummim*, nam hîc saltem narratur, quomodo Moses Aharonem vestitu illo sacrô ornavit. Benè B. Quistorpius in Comment. ad eund. loc. *Nihil, inquit, ibi aliud agitur, quàm quod primum sacerdos hoc suo ornatu in- ducitur, qui scribitur, ut est factum.* Hæc de forma.

Reliqua Disputationi sequenti
relervamus.

תהלה לאל יתברך :

Egre-

EGregium conaris opus, feliciter, opto,
Cedat, & ex votis, sunt mea vota, tuis.

Deproperab.

ANDR. SENNERTUS, P. P.

Academ. Sen.

Ad

Clarissimum Dn. M. Disputantem,

Amicum plurimum colendum:

A*Rdua, quæ tractas, ostendunt mentis acu-*
men,

Ac benè ditatas pectoris acris opes.

Hinc redeunt fructus Patriæ, Patriq̃, verendo,

Letaq̃, gaudendi surgit utriq̃, seges.

Me quoq̃, qui viridi cinxi tua tempora lauru,

Proventus studii tangit, Amice, tui.

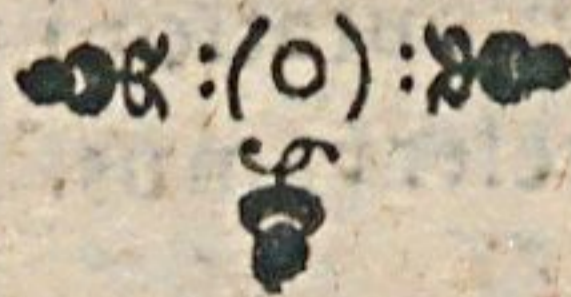
Gratulor hinc Musis, Patriæ, Patriq̃, tibiq̃.

Nemo etenim hinc operam perdidit ac oleum.

f.

CHRISTIANUS Röhrensee/

P. P.

05 A 1530

ULB Halle 3
003 778 681

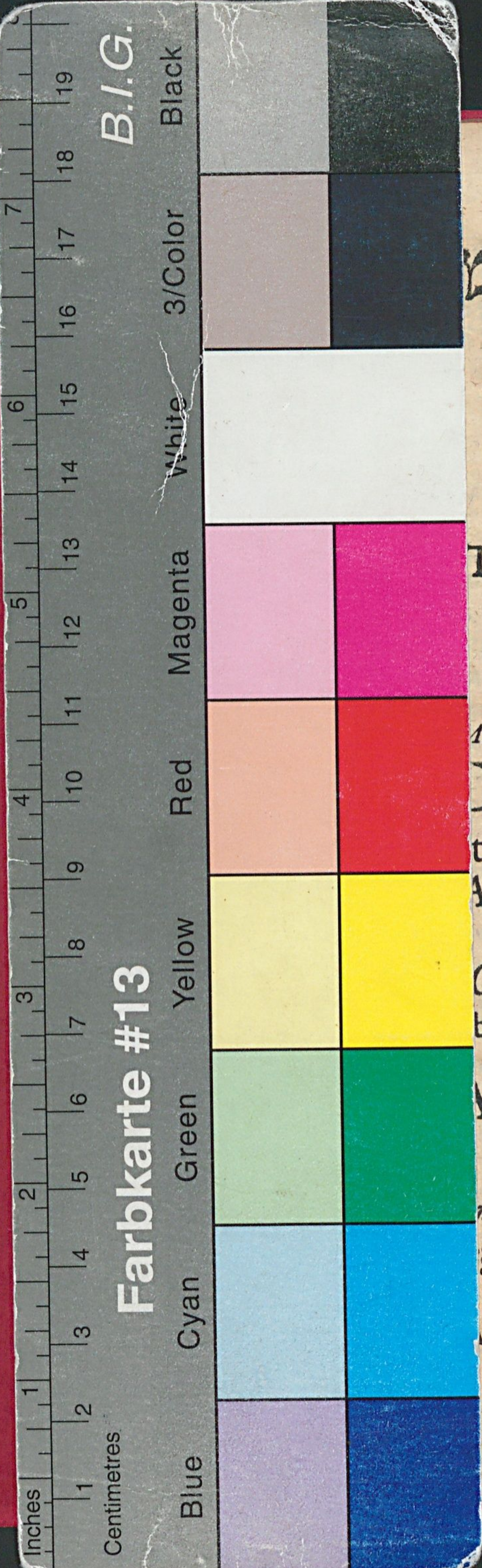

56

V317

6.

בש הקבר :
אורים ותומ XXXIX

De

& Tummim

TATIO PHILOLOGICA
P R I O R,

Quam

SUB PRÆSIDIO
EMPLISSIMI & EXCELLENTISSIMI

DREÆ SENNERTI,

tal. Profesforis Publ. celeberrimi,
Academia SENIORIS
venerandi,

CLYTA LEUCOREA

blicæ συμφιλολογούντων ἐξετάσει
submittit

ANNES Delreich / Scanus,

A. & R.

In Auditorio Majori.

VI. Octobr. M. DC. LXXVII.

WITTEBERGÆ,
ATTHÆI HENCKELII, Acad. Typogr.

